

På norsk side var man i dagene forut for 8. april 1940 lite tilbøyelig til å tro at en invasjon var nær forestående. Stortinget, som satt sammen for å drøfte den allerede minnetleggen i Vestfjorden og den britiske note, gikk fra hverandre ved 21-tiden 8. april. Regjeringen trådte sammen og droftet blant annet om det skulle gis ordre til mobilisering. Ordre om delvis mobilisering ble gitt i et nytt regjeringssamtale senere på natten etter at Oslo var vekkert av flyalarm og mens meldinger om tyske angrep strømmet inn.

Mens kampen trina var i gang i Oslofjorden, overtok den tyske sendemann, dr. Brauer, kl. 4.30-kl. 5 utenrikminister Koht et memorandum, i realiteten et ultimatum, hvor det het at tyskerne hadde grepet inn for å hindre et vestmaktangrep, og skulle overta beskyttelsen av kongeriket Norge så lenge krigen varte. Den tys-

Kongen, Kronprinsen og regjeringen Nygaardsvold fortalte videre nordover, og drø senere til Storbritannia, hvorfra de i årene som fulgte, ledet Norges frigjøringskamp.

„Regjeringen Nygaardsvold den eneste lovlige norske regjering”

Om kvelden 10. april utvendte regjeringen Nygaardsvold i Nybergssund en proklamasjon til det norske folk. Her het det:

«Den tyske regjering har forlatt Norges kongerike og skal utnevne en regjering som har Tysklands tillit og som er foreslått av den tyske leder. Kongen har ikke sett seg i stand til å bestå seg for et krav som ville forvandle Norge til en lydstat. Ingen regjering kan få makten her uten å ha det norske folks tillit.

Regjeringen, som nå i fem år har hatt ledelsen i landet i samarbeid med Stortinget, er fremdeles den eneste lovlige norske regjering.

Denne regjering erklærer seg villig til å tre tilbake på Norge ble igangsatt. Men Stortinget rettet en enstemmig henstilling om at regjeringen skulle fortsette, og derfor fortsatte regjeringen.

Regjeringen vender seg til hele nasjonen og ber om dens hjelp til å opprettholde lov og orden i landet, Norges grunnlov, Norges frihet og uavhengighet.

Tyskland har gjort Norge til et offer for en av de verste avskyelige voldshandlinger, av hvilke alt for mange er kjent av historien. Tyskerne har trängt seg inn i vårt land med bomber og alle andre ødeleggesmidler. Brutalt og bevisst har de drept og torturert våre folk, og de har bare snakket å leve i fred.

Den norske regjering ser seg overbevist om at hele nasjonen forstår dette overfall. Man først og fremst, og foran alt annet, har regjeringen den faste forvisning om at det norske folk skal samle all sin kraft for å opprettholde den frihet og uavhengighet som er utendalende maktt har forsøkt å knuse med avskyelig vold.

Norges utgifter kan muligens synes dystre i dette øyeblikk, og voldsmanden vil kanskje lykkes å tvinge med meg. Men regjeringen har tillit til at landet likevel kan se fram mot en ny og lys framtid.

Derfor oppfordrer regjeringen hele folket til å forsvare sin frihetsarv i troskap mot de store ider som har båret Norge fram gjennom århundrene. Lengte leve fedrelandet! Lengte leve det frie Norge!

Til dette gjorde Kongen følgende tilføyelse: «Jeg slutter meg helt og holdent til regjeringens oppfordring til det norske folk. Jeg følger med overbevisning om at hele landet slutter meg i den beslutning som er fattet.»

Historiske døgn I HAMAR, ELVERUM OG NYBERGSUND

ke regjering krevde at den norske regjering skulle instruere sine væpnede styrker, overlate alle militære anlegg i uskadd stand, stanse alle kommunikasjoner på utlandet, innføre sensur for presse og krigsaktivering osv. Hvis nordmennene gjorde motstand, ville den bli knust med alle midler.

Den norske regjering besluttet enstemmig å avvise kravene. Etter forslag av stortingspresident Hambro, som i all hast hadde forberedt evaluering av Stortinget ble det bestemt at dette sammen med Kongen og Regjeringen skulle ta sats i Hamar.

Noen timer senere forlot et ekstrasat Oslo med Kongen, den kongelige familie, Regjeringen og Stortinget med kurs for Hamar. Da var kampen allerede i full utvikling på kysten, og flere norske byer var besatt av tyske tropper.

Festiviteten blir stortingsgal.
Stortingspresident Hambro var kommet til Hamar tidlig om morgenen og forberedte stortingsmøtet i Festivitetslokalene samt innkvartering

utenfor byen for kongefamilien. Kl. 10.15 kom statsminister Nygaardsvold sammen med sin familie i bil, og en stund etter kom ekstrasat fra Oslo med kongefamilien, Regjeringen, stortingsrepresentantene, departementsfolk og andre.

Både kongedømmet og kong Haakon's personlige autoritet hadde slått dype røtter da Norge ble utsatt for tyskernes overfall. Kongen stod hele natten til 9. april i telefonforbindelse med Regjeringen, og sa seg enig i Hambros forslag om at statsmakten skulle reise til Hamar for ikke å falle i hendene på den tyske krigsmakt. Etter ankomsten til Hamar tok han inn på Sælid gård i Vang.

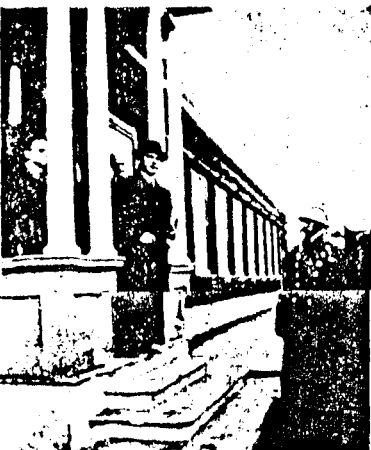
Under stortingsmøtet i Hamar hendte det for første gang at presidenten og Stortinget meddelelse om kongens personlige syn på den sak som forelå.

Det gikk ut på at Norge ikke ville unngå å bli krigsskueplass ved å falle til fote for de tyske krav, og Kongen mente heller ikke at en avtale med tyskerne var noe å holde seg til.

«Men — når Stortinget har truffet sin avgjørelse, har jeg intet personlig standpunkt, annet enn den fulle lojalitet mot det som måtte bli vedtatt under disse vanskelige vilkårene, sa Kongen.

I Stortingets møte i Festivitetslokalet kl. 13 orienterte utenrikminister Koht om hva som hadde hendt, det tyske memorandum overlevert ved dr. Brauer, kravene om opphør av norsk motstand, lojalit samarbeide med tyskerne osv. og den norske regjeringens avvisning av disse krav. Koht sluttet med å uttale at Norge befant seg i krig med Tyskland. Etter forslag av stortingspresidenten vedtok Stortinget enstemmig å godkjenne Regjeringens vedtak.

Hamar var plutselig blitt et internasjonalt sentrum. De engelske, franske og polske legasjoner og ambassader med hele sitt personell var kommet hit med bil. Den amerikanske, danske og nederlandske minister var også i Hamar. Likeså den belgiske charge d'affaires og et antall andre diplomater. Norsk Telegrambyrås stab var kommet, likeså en masse pressefolk fra Oslo, og utenlandske

Dr. Brauer forlater Elverum Folkhøgskole etter at Kongen hadde avvist den tyske regjeringens krav.

korrespondenter som oppholdt seg i Oslo.

Nygaardsvold innga Regjeringens avskjedssoknad og rådet Kongen til å konferere med stortingspresident Hambro. Hambro forklarte straks for Kongen at han anså det umulig å endre den konstitusjonelle regjeringen på et slikt tidspunkt.

Det skulle bare kjøre virvoringen større utover i landet. Regjeringen Nygaardsvold hadde arbeiderbevegelsens tillit, den representerte Stortingets største parti. Senere ville det kanskje være naturlig å utnevne en regjering med medlemmer fra alle politiske partier.

I et møte der Kongen, Kronprinsen, stortingspresidenten, Regjeringen og Veststres og Bondepartiets ledere som var omtalt i deres memorandum av 9. april. Den tyske regjering sa seg nødt til å kreve en ny regjering i Norge, en regjering som hadde Tysklands tillit. Likeledes ble de tidligere omtalte krav skjerpet. Kongen skulle utnevne Quisling til regjeringssjef, og til statsråder de menn som Quisling hadde pekt ut.

Kongen svarte at han ikke kunne utnevne noen regjering som ikke hadde det norske folks fulle tillit, og flere valgte hadde vært til Quisling ikke hadde noen slik tillit. Til slutt uttalte Kongen at han skulle forelegge saken for sin regjering, og at det ikke kunne gis noe svar før etter en slik drøfting.

Den tyske minister understreket at det hastet svært med en avgjørelse, og man avvarte at dr. Brauer på tilbakereisen til Oslo skulle telefonere fra Eidsvold og sette seg i forbindelse med utenrikminister Koht.

Kongen kjørte tilbake til Nybergssund, der Regjeringen nå var samlet. Han tok selv ordet og uttalte at han hadde «lagt en linje for sitt virke i det norske folk som han ikke kunne bryte».

Han ville ikke overgi seg på å utnevne en regjering som var uten tilslutning i folket. Han hadde talt med Kronprinsen, og hvis Re-

tinget ikke ville få noen muligheter til senere møter, og stortingspresident Hambro foreslo at Stortinget skulle gi Regjeringen fullmakt til å varetta rikets interesser og treffe de avgjørelser og disposisjoner på Stortingets og Regjeringens vegne som må anses for påkrevd av hensyn til landets sikkerhet. Forslaget ble vedtatt enstemmig og uten diskusjon. Videre besluttet Stortinget at det skulle avslutte sine forhandlinger snitt til igjen kunne tre sammen i fullstendig frihet.

Etter ønske fra Regjeringen oppnevnte de tre opposisjonspartier til representanter hver som Regjeringen kunne konferere med. Møtet sluttet med «Ja, vi elsker».

Så innlapp meddelelse fra dr. Brauer om at han forlangte audiens hos Kongen, og dette møtet ble bestemt til neste dags formiddag, 10. april. Kongen var i Nybergssund, og vendte tilbake til Elverum, hvor utenrikminister Koht oppholdt seg. Den tyske minister ble forsinket, og konferansen begynte først kl. 15 den 10. april. Da dr. Brauer ba om å få tale med Kongen alene, svarte Kongen at begrepet Kongen i følge Norges grunnlov betød tronens innehaver, så må hans rådgivere, og at Kongen alene ikke kunne fatte avgjørende vedtak i politiske spørsmål. Kong Haakon tilkalte deretter utenrikminister Koht.

Kongen avslår å utnevne en regjering Quisling.

Den tyske minister sa at situasjonen nå var blitt en helt annen, og at den tyske regjering ikke lenger var tilfreds med de arrangement som var omtalt i deres memorandum av 9. april. Den tyske regjering sa seg nødt til å kreve en ny regjering i Norge, en regjering som hadde Tysklands tillit. Likeledes ble de tidligere omtalte krav skjerpet. Kongen skulle utnevne Quisling til regjeringssjef, og til statsråder de menn som Quisling hadde pekt ut.

Kongen svarte at han ikke kunne utnevne noen regjering som ikke hadde det norske folks fulle tillit, og flere valgte hadde vært til Quisling ikke hadde noen slik tillit. Til slutt uttalte Kongen at han skulle forelegge saken for sin regjering, og at det ikke kunne gis noe svar før etter en slik drøfting.

Den tyske minister understreket at det hastet svært med en avgjørelse, og man avvarte at dr. Brauer på tilbakereisen til Oslo skulle telefonere fra Eidsvold og sette seg i forbindelse med utenrikminister Koht.

Kongen kjørte tilbake til Nybergssund, der Regjeringen nå var samlet. Han tok selv ordet og uttalte at han hadde «lagt en linje for sitt virke i det norske folk som han ikke kunne bryte».

Han ville ikke overgi seg på å utnevne en regjering som var uten tilslutning i folket. Han hadde talt med Kronprinsen, og hvis Re-

Under en stund ved Eidsvold, ble kongen kom det innring om at tyske fly nærmet og Kongen gikk da med sitt følge 500 meter inn på svensk område. Oppholdet innefor grensen varte ca. 20 minutter.

Like etter reiste Kongen til Tysdal, derfra over Rena, Koppang, Rendalen, der han over-

nattet, derre til Tysdal, Avedal, og videre. Fødselen, hvor smoen gjorde framkomsten meget vanskelig, til Hjeekken, som han hadde kl. 18. En time senere kunne han reise videre med et tog.

Om kvelden 12. april kom Kongen til Otta. Her sendte han ut et nytt opprop, som gjorde

folk kjent med bombeangrepet, og som meddelte at han og Kronprinsen fremdeles var i Norge. Tyskernes drapatsursk gjorde et sterkt inntrykk, og Kong Haakon ble nå merkesmann for hele folkets motstandsvilje.

Bildet viser: Kong Haakon og Kronprins Olav søker deknning under det tyske bombeangrepet mot Nybergssund.

og Haakon's avslag i Elverum og Nybergssund på de tyske krav om å utnevne en regjering Quisling, gjorde det klart for tyskerne at de ikke ville få Kongen til å legalisere en regjering av deres håndlangere. De prøvde derfor å sette Kongen ut av spillet med et bombeangrep på hans oppholdssted Nybergssund 11. april. Samme dag ble Elverum bombardert.

Under angrepet mot Nybergssund satt Kongen på en tømmerstokk i skogen mellom folk fra bygda. Hans uforstyrrelige sinnsro hadde nå som hele denne tiden en veispærende virkning på hans omgivelser.

Kongen og Kronprinsen ville gjerne komme i forbindelse med de norske troppene, og samme kveld, etter et kortere opphold i Innbygda, gjorde de et forsøk på å komme fram til Ruges hovedkvarter nord for Lillehammer, men ble stanst på Rena av færustrøende meldinger om tyskernes framrykning, og måtte kjøre tilbake.

gjerningen Junt ut Quisling måtte godtas som statsminister, måtte Kongen abdisere for seg og sitt hus.

I dette statsråd som ble avgjørende for Norges stilling i den store verdenskonflikt, tok Kongen, som han selv gjorde oppmerksom på, for første gang standpunkt i en så høyt sine rådgivere.

Klokken 20 den 10. april ble utenrikminister Koht, som var igjen i Elverum, underrettet at Regjeringen i Nybergssund om å ringe og Regjeringen hadde fattet sin beslutning: Kongen kunne ikke se seg i